

М. Й. КРИСЬКІВ

**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ НА
ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ»**

Викладено основні теоретичні положення формування мовленнєвих умінь майбутніх фахівців. Докладно описано якості мовлення, необхідні для успішного спілкування, та ефективні види навчальної діяльності. З'ясовано, що формування комунікативної компетентності студентів може бути успішним лише за умови органічного поєднання системно-описового, функціонально-стилістичного та комунікативно-діяльнісного підходів, у процесі активної мовленнєвої діяльності, зорієнтованої на вимоги професії юриста.

Ключові слова: мовлення, мовленнєва компетентність, мовленнєві уміння, мовленнєва діяльність, мовленнєва культура.

М. И. КРЫСЬКИВ

**ФОРМИРОВАНИЕ РЕЧЕВЫХ УМЕНИЙ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ НА
ЗАНЯТИЯХ С КУРСА «УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК ЗА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ
НАПРАВЛЕНИЕМ»**

Изложены основные теоретические положения о формировании речевых умений будущих специалистов. Подробно описаны качества речи, необходимые для успешного профессионального общения, и эффективные виды учебной деятельности. Выяснено, что формирование коммуникативной компетентности студентов может быть успешным только при условии органического сочетания системно-описательного, функционально-стилистического и коммуникативно-деятельностного подходов, в процессе активной речевой деятельности, сориентированной на требования профессии юриста.

Ключевые слова: речь, речевая компетентность, речевые умения, речевая деятельность, речевая культура.

M. I. KRYSKIV

**THE FORMATION OF FUTURE JURISTS' SPEAKING SKILLS AT THE LESSONS
OF THE COURSE «UKRAINIAN FOR SPECIFIC PURPOSES»**

The article analyzes the main theoretical issues of the formation of future jurists' speaking skills. We have presented the profound description of the speaking qualities necessary for successful communication and the effective types of learning activities. We have clarified that the formation of students' speech competence becomes accomplished on condition that system descriptive, functionally stylistic approaches and the approach of the communication and activity are integrated into the process of active speech activity that is realized according to the demands of the profession.

Keywords: speech, speech competence, speaking skills, speech activity, speech culture.

Одним з актуальних завдань сучасної вищої школи є формування всебічно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань [1, с. 43], що володіє потенціалом гуманітарної культури, необхідним компонентом якої є мовленнєва культура. Особливо важливим стає навчання ефективного ділового спілкування, формування здатності до професійного використання виражальних ресурсів мови. Повною мірою це стосується майбутніх юристів, методичні аспекти формування особистості яких розробляються відповідно

до цього соціального замовлення. Наші студенти мають навчитися логічно мислити, точно і ясно висловлюватися, а цього можна досягти лише на основі знання мови і знання про мову. Для цього необхідно було розробити експериментальну програму опрацювання курсу «Українська мова з професійним спрямуванням», яка сприяла б вихованню цих завдань. Щоб успішно формувати мовну особистість правника, треба передусім з'ясувати рівень підготовленості тих, кого доведеться навчати.

Першою умовою є спроможність студентів навчатися – сприймати і засвоювати інформацію, переробляти її. Другою – достатньо розвинене мовлення (запас виражальних засобів мови, вміння висловлювати власну думку в усній чи письмовій формі, планувати розгорнуті висловлювання тощо), наявність у них певних лінгвістичних та комунікативних здібностей. З цією метою на початку навчального року було запропоновано заповнити анкету, написати переказ і твір. Як показали результати, у знаннях і вміннях, які мали бути сформовані у середній школі, є значні прогалини. Над усуненням цих прогалин необхідно працювати й у ВНЗ. Адже неграмотна, недостатньо розвинута в мовному відношенні людина не може стати належного рівня спеціалістом, тим більше у такій сфері, як юриспруденція.

Але, з другого боку, не можна ігнорувати того, що кожен першокурсник все-таки пройшов щаблі шкільного навчання, певні мовні знання і мовленнєві вміння у нього є (про що свідчать оцінки в атестатах – майже без винятку на рівні 8–11 балів), тільки не завжди вміння ними розпоряджатися. Мабуть, саме у цьому найбільша недоробка школи. Отже, завдання подальшого навчання полягає в тому, щоб ці знання і вміння у нього активізувати. Тому експериментальна методика мала охопити і проблеми елементарної (орфографічної і пунктуаційної) грамотності, і збагачення запасу лексичних та граматичних засобів вираження думки, і вміння вибрати з-поміж них ті, що найповніше відповідають змістові та комунікативній меті мовлення, і розуміння структурних особливостей тексту, врахування їх під час аналізу чужих і творення власних висловлювань, вдосконалення навичок усного мовлення. А до цього, далеко не повного, переліку слід додати ще й необхідність реалізації суто професійної змістової лінії – оволодіння юридичною лексикою і фразеологією, усвідомлення змісту термінів правничої сфери, ознайомлення з застосуванням в ній офіційними документами.

Стало цілком зрозуміло, що традиційними методами досягти навчальної мети – формування високої мовленнєвої компетенції майбутніх юристів чи принаймні значного її підвищення в обмежених часових рамках не вдасться. Потрібна була зовсім інша технологія навчання.

Мета статті – виявити можливості для формування мовленнєвих умінь майбутніх юристів та умови для їх реалізації у навчальному процесі

Ми виходили з того розуміння технології навчання, яке усталилось у педагогічній науці. Докладні характеристики педагогічної технології знаходимо в праці В. Монахова та Б. Ліхачова – як «сукупність психологічно-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компанування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу» [8, с. 45].

У розробці експериментальної методики навчання ми дотримувалися положення про те, що універсальним засобом навчання є мовлення [4, с. 73], що удосконалення мовленнєвої діяльності є основним і найбільш ефективним шляхом оптимізації навчального процесу. Тому на кожному занятті прагнули організувати різноманітну за змістом і формою роботу з мовним матеріалом, виконання різноманітних мовно-мовленнєвих завдань, які функціонували б як засіб «освоєння людиною способів виконання діяльності» [4, с. 24], як «специфічний ансамбль якостей особистості». Цей «ансамбль якостей» являє собою те, що прийнято називати здібністю, здатністю до засвоєння змісту освіти. Як стверджує Л. Левшін, сама «нездібність» учня до певного предмета часто пов'язана з тим, що педагог не зумів розкрити перед ним внутрішній сенс, логіку виучуваної науки, не дав йому пережити відчуття того нового і значущого, що вносить у його внутрішній світ ця наука [3, с. 69].

Чим ширше студент виявляє себе в ньому як особистість, як суб'єкт, тим вищий пізнавальний і виховний ефект навчання [там же, с. 52]. Це стосується навчання не тільки в загальноосвітній, але й у вищій школі.

Тому на заняттях з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» змінюється роль педагога: він перестає бути інформатором, стає координатором навчальної діяльності студентів, які не отримують знання в готовому вигляді, а здобувають їх власною працею. На перший план виступає бесіда (зокрема, евристична) як форма діалогічної організації праці з участю двох суб'єктів діяльності – викладача і студента. Отже, замість пасивної моделі навчання (студент – об'єкт) було застосовано активну (студент – суб'єкт), а при кожній сприятливій нагоді, крім того, знаходила застосування і інтерактивна модель (взаємодія суб'єктів).

У сучасній методиці широкого пропагується ідея організації навчання в малих групах. На жаль, досі вона ще не увійшла в масову практику навчання, але кращі вчителі загальноосвітніх шкіл її вже застосовують.

Групова форма навчання підвищує академічні успіхи, оскільки студенти допомагають один одному, а не конкурують між собою.

Недостатнє використання групової форми навчання не дозволяє реалізувати природне прагнення студентів до спілкування, формувати комунікативні мотиви пізнавальної діяльності.

Вихідним пунктом для стимулювання активної та інтерактивної моделей служить ситуація спілкування з осмисленням комунікативної мети або текст, на основі якого проходить навчальна робота.

Як відомо, ситуації спілкування бувають природні і штучні. У навчальному процесі природні ситуації виникають, наприклад, при обговоренні змісту тексту, плану твору на запропоновану тему, колективного пошуку вирішення певної проблеми. В інших випадках доводиться створювати ситуації, що вимагають спілкування (наприклад, створення діалогів на задану тему, диспут, підготовка до творчої роботи на основі уяви). Штучні мовленнєві ситуації можуть набувати імітаційного характеру, наближаючись до тих, що реально існують у житті. Впроваджують їх здебільшого в ігровій формі. Саме ця форма найбільш сприяє введенню студентів у ситуації професійного (юридичного) спілкування.

У мовленнєвій діяльності доводиться ставити і реалізовувати дві основні комунікативні цілі – одержання і повідомлення інформації, створення і сприйняття різноманітних текстів. Суть мовної освіти полягає в підготовці студента до того чи іншого виду мовленнєвої діяльності і практику в цій діяльності. Етап підготовки до спілкування включає ознайомлення з різновидами текстів, з жанрами і їх характеристиками. Етап практики – кероване спілкування в рамках навчального плану і вільне спілкування.

Як стверджує Т. К. Донченко, у навчанні мови існує три підходи:

- орієнтація на мовну систему;
- орієнтація на функціонування мовних одиниць у мовленні;
- орієнтація на комунікативну функцію мовлення [2].

Перший з них можна назвати системно-описовим. Зводиться він до того, що коли людина знатиме наявні у мові засоби, розумітиме їхню структуру, то й вживатиме їх у мовленні. Проте знання автоматично не трансформуються в уміння і навички, їх потрібно цілеспрямовано і послідовно формувати. І все ж інформативний спосіб опрацювання матеріалу спостерігається й досі, а у ВНЗ навіть домінує. Зокрема, в застосуванні тестування. Такий підхід неперспективний.

На заняттях з рідної мови студент має, включившись в активне пізнання, усвідомити не тільки мовну систему, але й навчитися використовувати набуті знання для подальшого пізнання, для оволодіння професійними уміннями і навичками. У навчанні головне пізнавальна діяльність, пізнавальний інтерес. «Не можна вчити і навчити студента, якщо в нього нема бажання вчитися, не виникає мета, що відповідає меті того, хто навчає, отже, якщо він сам не здійснює передбаченої педагогом діяльності» [3, с. 15].

Інакше буде лише видимість навчання. Ще О. Дістервег доводив, що «розвиток і освіта жодній людині не можуть бути подані чи повідомлені. Кожен, хто прагне до них прилучитися, повинен досягти цього власною діяльністю, власними силами, власною напругою. Зовні він може отримати тільки збудження» [2, с. 118–119].

Повною і, можливо, найбільшою мірою це стосується етапу вищої, професійної освіти. Тільки те, що стало живою думкою самого студента, що «ввійшло в його творче зусилля, що

творчо пережите ним, по-справжньому запам'ятовується» [3, с. 41]. З цією тезою Л. Левшина можна цілком погодитися, замінивши в ній останнє слово на «засвоюється».

Там, де студенти систематично включалися в різноманітні, але взаємопов'язані види діяльності, оволодівали способами дій, самостійно розв'язували навчальні завдання, вони швидко підвищували свій рівень мовного і загального розвитку [2, с. 43].

Різнманітні види діяльності уможливають другий і третій з названих вище підходів. У них багато спільного: формування свідомого ставлення до мовних засобів, вихід у мовленнєву практику безпосередньо після ознайомлення з певною мовною одиницею. Поєднання функціонального та комунікативного підходів стимулює навчальну діяльність студентів, формує уміння спілкуватися в усній і писемній формах, використовуючи ресурси рідної мови в різних життєвих ситуаціях [2, с. 24].

Другий з підходів виводить зі сфери простої констатації фактів на осмислення доцільності чи недоцільності використання їх у певних текстах. Але навчити самому цілеспрямовано вибирати мовні засоби у конкретних умовах спілкування, у власних висловлюваннях можливо тільки за комунікативного підходу до навчального процесу.

Таке переорієнтування зі структурно-семантичного характеру спостережень на функціонально-стилістичний та комунікативно-діяльнісний піднімає пізнавальну діяльність студента з репродуктивного рівня, на якому в основному задіяна пам'ять, на вищі рівні мислення – пошуковий і творчий. Адже здібності, здатність до оволодіння мовним матеріалом «розвиваються в праці, в живій і різнобічній практичній діяльності» [10, с. 39], під впливом всієї організації, змісту і всієї атмосфери навчання.

Отже, «методологія процесу навчання та, відповідно, оцінювання знань студента полягає у його переорієнтації з лекційно-інформаційної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти студента» [9, с. 23]. Такий підхід покладений в основу світових і національних стандартів навчання. На цьому принципі базуються і новітні технології навчання.

Треба робити все можливе для того, щоб студент був зацікавлений у досягненні результатів, усвідомив, що «справжнє навчання – це інтенсивне духовне і практичне життя» [3, с. 52], у ході якого відбувається розвиток і саморозвиток особистості.

Отже, провідною ідеєю, основоположною категорією проблеми формування є діяльнісний підхід [2, с. 105]. Здобуття вищої освіти, набуття професійних умінь здійснюється у навчальній діяльності, комунікативні уміння отримувати і передавати інформацію, продукувати власні висловлювання з використанням різноманітних мовних засобів, володіти логікою і технікою мовлення – у діяльності мовленнєвій.

Мовлення є умовою взаєморозуміння, самореалізації, що виявляється у різних видах спілкування (вербальне і невербальне, усне і письмове, наукове, ділове чи побутове, формальне і неформальне, міжособистісне і публічне, ініціативне і вимушене, періодичне і систематичне, короткочасне і довготривале) [5, с. 33–36], у стосунках з різними адресатами у різних ситуаціях міні-, міді- і макрокомунікації (відповідно: міжособистісне, з невеликою кількістю співрозмовників, з широкою аудиторією). Усі ці види мовленнєвої діяльності знаходять застосування у юридичній діяльності.

Педагогіка розглядає навчальний процес як цілісну систему, сукупність цільового, змістового, стимулюючо-мотиваційного, операційно-діяльнісного, контролюючо-регулювального, оцінювального компонентів.

В основу нашого експериментального навчання було покладено відомі в лінгводидактиці принципи, закономірності, прийоми і засоби, з урахуванням актуальності кожного для опрацювання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Так, з-поміж загальнодидактичних принципів на перший план виступили науковість, перспективність, зв'язок теорії з практикою, наочність, свідомість, активність і самостійність, врахування індивідуальних особливостей студента, доступність, принципи систематичності і послідовності, у зв'язку з обмеженим часом, важко було застосувати повною мірою. Проте саме вони значною мірою допомагали пов'язати в одне ціле, задавалося би, розрізнені компоненти кожного заняття, добиваючись комплексного розв'язання навчальних завдань. З числа лінгводидактичних принципів найбільш послідовною була опора на взаємозв'язок у

вивченні всіх розділів мови, на зв'язок вивчення мови з розвитком мовлення, на взаємозалежність усного і писемного мовлення (зокрема на зв'язок між синтаксисом, пунктуацією, виразністю усних висловлювань). Постійно в полі зору були міжпредметні зв'язки, особливо в питаннях лексики, ділової документації та ряду практичних аспектів курсу.

З урахуванням цілей навчання майбутніх юристів, було визначено зміст навчання і послідовність його вивчення. При цьому враховано, що і студенти юридичного факультету, тим більше першокурсники, ще не можуть знати своїх майбутніх посад у правоохоронних органах, кола своїх службових обов'язків і пов'язаних з ними видів мовленнєвої діяльності. Природно, під час опрацювання мовного курсу неможливо виявити і врахувати всі нюанси, важливі у подальшій роботі. Очевидно, може йти мова лише про відпрацювання найактуальніших проблем, про необхідність свідомого підходу студентів до вивчення мовного матеріалу з позиції уявлюваної на даний час майбутньої професії. Знайти якийсь уніфікований підхід до цієї проблеми дуже нелегко.

Тому лінгвістичний зміст навчальної роботи у нашому експерименті не виходив за межі окресленого програмою для середньої школи і програмою курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» за винятком того, що передбачалася постійна увага до професійних, у даному разі юридичних, аспектів мовленнєвої діяльності. Саме ця змістова лінія майже повністю замінила культурологічну. Обрана технологія опрацювання курсу зумовила зміну лінгвістичної змістової лінії, послідовності розгляду лінгвістичних тем.

Незважаючи на те, що в основу всієї навчальної роботи було покладено ідею комунікативності, комунікативна змістова лінія не могла б забезпечити тематичної цілісності курсу. Але й починати «знизу» – з мовних одиниць нижчих рівнів здавалося недоцільним: надто довго довелося би йти до комунікативних мовних одиниць – речень, складних синтаксичних цілих, тексту. Тому обрано інший, ніж в шкільних і вузівських програмах (за винятком програми для податкових класів) шлях – від вищих щаблів ієрархії мовної структури до нижчих. Це дозволило з перших же кроків розпочати роботу над текстом, його комунікативним призначенням, структурою, міжфразними зв'язками. А оскільки у кожному тексті беруть участь одночасно одиниці всіх рівнів мовної системи, була змога в разі потреби звернутися до будь-якого лінгвістичного питання.

Але постійно в полі зору було повторення орфографії та пунктуації, принагідно, у процесі роботи над текстами та в індивідуальному порядку.

Головну увагу було звернено на мовленнєвознавчі поняття, на види мовленнєвої діяльності, на оцінку актуальності, вірогідності, новизни прочитаного або почутого, на взаємозв'язок змісту і форми висловлювання, на доречність використаних мовних засобів. Тематичні параметри лінгвістичних спостережень визначалися двома чинниками – особливостями (здебільшого вадами) власних висловлювань студентів та лексико-граматичною структурою базових для конкретного заняття текстів.

З огляду на те, що найважливішою ознакою інтелекту є вміння мислити, через систему завдань і вправ комплексного характеру передбачалося удосконалити здатність студентів до таких операцій, як узагальнення, конкретизація, аналіз і синтез, систематизація і класифікація, до усвідомлення власної пізнавальної і мовленнєвої діяльності, до її вмотивованості.

Здійснювати навчальну роботу з української мови можна по-різному, застосовуючи різні методи.

Внутрішня суть методу полягає у характері педагогічних цілей і відповідно програмованою ним діяльністю учасників навчального процесу. А оскільки навчальний процес – явище багатогранне, то й підходи до поняття методу спостерігаються різні.

Спільним у них є те, що «будь-який метод передбачає мету його застосування, діяльність для його здійснення, засоби для виконання діяльності, які можуть бути предметними або інтелектуальними, знання про об'єкт діяльності, обов'язкове досягнення поставленої мети» [5, с. 15].

Будь-який метод може бути застосований на заняттях з української мови у ВНЗ. Але не в однаковій мірі. В наших умовах навчальна діяльність має дві цілі: оволодіння мовними засобами і розвиток мовленнєвих умінь. Основним методом засвоєння знань повинно стати спостереження над мовою і мовленням шляхом аналізу тексту у єдності змісту і форми, завдяки якому навчальна діяльність ставить єдиний процес оволодіння знаннями і способами дії.

Засвоюючи таким чином особливості та правила використання мовних одиниць для вираження певного змісту, студенти застосовують набуті знання при побудові власних висловлювань.

Удосконалення знань про систему мови і мовні одиниці найдоцільніше здійснювати методом самостійної роботи з джерелами лінгвістичної інформації та бесідою на матеріалі тексту. Поліпшення орфографічної та пунктуаційної грамотності вважаємо за можливе побудувати на основі колективного та індивідуального аналізу письмових студентських робіт, виявлення орфограм та пунктограм у використовуваних на заняттях реченнях і зв'язних висловлюваннях. На правильність і виразність усного мовлення необхідно акцентувати увагу на всіх заняттях: відрізнити норму від ненорми, пояснювати і виправляти помилки у наголошуванні, у вживанні слів і словоформ, в інтонаційному оформленні речень.

Будь-який метод призначений для досягнення якоїсь мети. Якщо мети не досягнуто, слід визнати, що метод або непридатний для обраної мети, або він був неправильно застосований [5, с. 15]. Останнє може трапитись, якщо при виборі методу не усвідомлена ціль його застосування, неефективно вибрані способи діяльності, дидактичні засоби, вправи, що активізували б розумову діяльність студентів.

Для того, щоб викликати і підтримувати інтерес студентів, активізувати їх мислення і мовлення, закріпити набуті знання і навички, необхідні різноманітні вправи – види навчальної діяльності, які вимагають багаторазового і варіативного застосування засвоєного. Вправи бувають надзвичайно різноманітні, і вибір потрібних завжди продиктований змістом навчального матеріалу, метою навчальної роботи, специфікою застосованої навчальної технології [6, с. 21]. Саме завдяки вправам створюється бажане штучне мовне середовище на заняттях. При цьому важливі не просто вправи, а система вправ, націлених на досягнення конкретної мети. Ще великий чеський педагог Я. А. Коменський говорив про необхідність навчати способу вміло складати і урізноманітнювати фрази. Тим більше зрозуміло це сьогодні, коли формування мовленнєвої особистості вважається пріоритетним завданням мовної освіти.

Трапляються й класифікації за граматичним змістом, за формою виконання, іноді різний зміст вкладається в терміни «конструктивні вправи», «творчі вправи». Вживаються й терміни «ситуативні», «трансформаційні», «перекладні», «композиційні» вправи тощо. Кожен з цих термінів має право на існування.

Розглядаючи окремі види вправ, (на готовому мовному матеріалі; з видозміною мовного матеріалу; створення мовних одиниць і розгорнутих висловлювань) треба насамперед мати на увазі характер тих операцій, що їх доводиться виконувати студентам у процесі активної мовної діяльності – говоріння і письма. При цьому слід погодитися з відомим польським методистом М. Яворським, що «найбільш природний шлях до пізнання принципів структури мови і правильного усного і писемного мовлення веде від спостереження якісного зразка, через усвідомлення його суттєвих рис до застосування набутих відомостей на практиці» [11, с. 262].

Враховуючи це, крім названих уже – аналізу помилок, аналізу готового тексту, конструювання діалогів, виявлення орфограм і пунктограм, добирання прикладів, у навчальному процесі було застосовано переказування текстів, зміну жанру і стилю тексту, складання планів готового і передбачуваного тексту, оцінка ситуації – умовних або показаних у літературних творах, кінофільмах і телепередачах, характеристика поведінки персонажів, рольові ігри, імітація ділових бесід. Таке урізноманітнення видів роботи не тільки допомагає досягти мети заняття, але й викликає інтерес студентів, стимулює до активної участі в навчальній роботі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти / Я. Я. Болюбаш. – К.: ВВП «КОМПАС», 1997. – 64 с.
2. Донченко Т. К. Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної мови / Т. К. Донченко. – К.: Фундація ім. О. Ольжича, 1995. – 251 с.
3. Левшин Л. А. Педагогика и современность / Л. А. Лев шин. – М.: Просвещение, 1964. – 398 с.
4. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения. В 2-х т. / А. Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – Т. II. – 318 с.
5. Лернер И. Я. Дидактическая система методов обучения / И. Я. Лернер. – М.: Знание, 1976. – 64 с.
6. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови. Конструювання. Редагування. Переклад: посібник для вчителів / В. Я. Мельничайко. – К.: Рад. школа, 1984. – 223 с.

7. Методика развития речи на уроках русского языка: пособие для учителей / под ред. Т. А. Ладыженской. – М.: Просвещение, 1980. – 240 с.
8. Монахов В. М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса / В. М. Монахов, Б. Т. Лихачов. – Волгоград: Прогресс, 1998. – 135 с.
9. Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців / розроб.: В. В. Грубінко, І. І. Бабин, О. В. Гузар. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 48 с.
10. Семенов О. М. Організація науково-дослідної роботи студентів філологічного факультету педагогічних університетів: навч.-метод. Посібник; ред. В. П. Зінченко / О. М. Семенов. – К.; Глухів: РВВГДПУ, 2002. – 96 с.
11. Jaworski M. Metodyka nauki o języku polskim / M. Jaworski. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. – 1978. – 262 p.

УДК 372.461

О. Є. ГРИДЖУК

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЛІСОТЕХНІЧНОГО ВУЗУ

Обґрунтовано доцільність постійного удосконалення культури мовлення студентів лісотехнічного вузу. Проаналізовано типові мовленнєві помилки. Запропоновано систему вправ для засвоєння акцентуаційних, лексичних, граматичних, стилістичних та інших норм сучасної української літературної мови. Окреслено основні напрямки нормування культури мовлення студентів.

Ключові слова: культура мовлення, норми літературної мови, діалогове навчання.

О. Е. ГРИДЖУК

КУЛЬТУРА РЕЧИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ ЛЕСОТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА

Обоснована целесообразность постоянного усовершенствования культуры речи студентов технического вуза. Проанализированы типичные речевые ошибки. Предложена система упражнений для усвоения акцентологических, лексических, грамматических, стилистических и иных норм современного украинского литературного языка. Определены основные направления нормирования культуры речи студентов.

Ключевые слова: культура речи, нормы литературного языка, диалоговое обучение.

О. Е. HRYDZHUK

CULTURE OF SPEECH IN PROFESSIONAL TRAINING OF THE STUDENTS OF THE HIGHER EDUCATIONAL FORESTRY ENGINEERING INSTITUTION

Proper constant improvement of speech culture of the students of forestry institution are substantiated in the article. Typical speech errors are analyzed. The system of exercises for mastering of accentual, lexical, grammatical, stylistic, and other standards of the modern Ukrainian literary language are presented. The main tendencies of regulation of the students' speech culture are described.

Keywords: culture of speech, standards of the literary language, interactive training.

Основним завданням вищої школи є готувати фахівців, які мають і високий рівень кваліфікації, і бездоганно володіють українською мовою як державною у професійній